

โครงการวิทยาการตัวคูณพลเมืองยุคใหม่ชุมชนไร้ถัง

1. หลักการและเหตุผล

ปัญหาขยะถือเป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศไทย เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากร การขยายตัวของชุมชนเมือง พฤติกรรมการบริโภคของประชาชน ฯลฯ โดยมีปริมาณขยะสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประมาณ 26.95 ล้านตัน หากแต่มีการกำจัดอย่างถูกต้องเพียง 10.17 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 37.7 ของปริมาณขยะชุมชนทั้งหมด ขยะที่ถูกนำกลับมาใช้ประโยชน์ประมาณ 9.31 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 34.5 ของปริมาณขยะชุมชนทั้งหมด ยังคงเหลือปริมาณขยะที่ถูกนำไปกำจัดอย่างไม่ถูกต้องถึง 7.47 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 27.7 ของปริมาณขยะชุมชนทั้งหมด (สถานการณ์มลพิษประเทศไทย ปี 2566) อีกทั้งใช้งบประมาณในการจัดเก็บขยะถึง ปีละประมาณเกือบ 18,000 ล้านบาทต่อปี ปัญหาขยะที่นับวันจะทวีความรุนแรงขึ้น และยกให้เป็นวาระแห่งชาติที่ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่รับผิดชอบหลักในการบริหารจัดการขยะ ประกอบกับนโยบายและโครงการต่าง ๆ ของรัฐที่มีเป้าหมายในการคัดแยกขยะที่ครัวเรือน สถานที่ราชการ สถานที่สาธารณะ สถานประกอบการ ให้ลดปริมาณขยะลงร้อยละ 5 แต่การดำเนินการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวนมากยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ เนื่องจากความไม่พร้อมในหลายด้าน ทั้งงบประมาณ บุคลากร ความรู้ความเข้าใจของประชาชน ฯลฯ

วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า ได้ตระหนักถึงปัญหาและภารกิจที่สำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงได้ริเริ่ม “โครงการพลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร้ถัง” ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเกี่ยวกับการจัดการขยะ ส่งเสริมให้ประชาชนมีจิตสาธารณะ และมีส่วนร่วมในการดูแลจัดการปัญหาขยะของชุมชนท้องถิ่นตนเอง โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการได้นำหลักคิดและแนวทางของโครงการพลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร้ถัง ไปพัฒนากยุทธ์และแนวทางการดำเนินงานตามบริบทของท้องถิ่นตนเอง

จากผลการดำเนินโครงการพลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร้ถัง มากกว่า 10 ปี พบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการสามารถลดปริมาณขยะ ลดค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการขยะ ประชาชนมีพฤติกรรมในการจัดการขยะที่เปลี่ยนไป และมีจิตสาธารณะและคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้นแบบให้หน่วยงานอื่นเข้ามาศึกษาดูงาน ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน วิทยาลัยฯ เห็นควรเผยแพร่แนวคิดการบริหารจัดการขยะให้ครอบคลุมมากขึ้น จึงได้จัดโครงการวิทยาการตัวคูณพลเมืองยุคใหม่ชุมชนไร้ถัง เพื่อขยายผลความรู้ ทักษะและกระบวนการไปยังบุคลากรและประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของการบริหารจัดการขยะตามแนวทางของชุมชนไร้ถัง จนสามารถนำไปเผยแพร่และขยายผลต่อชุมชนท้องถิ่นต่อไป

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เกิดวิทยาการตัวคุณพลเมืองยุคใหม่ชุมชนไร่ถึง
2. เพื่อให้วิทยาการตัวคุณสามารถนำความรู้ไปเผยแพร่และขยายผลต่อในชุมชน
3. เพื่อส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการขยะได้อย่างยั่งยืน สร้างสิ่งแวดล้อมที่น่าอยู่ และเป็นต้นแบบให้แก่หน่วยงานอื่น

3. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. มีการขยายความรู้พลเมืองยุคใหม่ชุมชนไร่ถึงครอบคลุมทั่วประเทศ
2. มีวิทยาการพลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร่ถึงเพิ่มขึ้น
3. ประชาชนมีจิตสำนึกความเป็นพลเมืองมากขึ้น
4. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถลดค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการขยะ

4. เอกสารสำหรับการเป็นวิทยาการพลเมืองยุคใหม่ชุมชนไร่ถึง

สามารถดาวน์โหลดด้วยการสแกน QR Code นี้

5. กลุ่มไลน์ “อบรมวิทยาการตัวคุณ”

สร้างขึ้นไว้สำหรับท่านที่นำความรู้ สื่อการสอน และเอกสารโครงการวิทยาการตัวคุณพลเมืองยุคใหม่ชุมชนไร่ถึงไปใช้ในการอบรมขยายผลต่อ โดยให้ท่านเพิ่มเพื่อนแล้วรายงานผลการดำเนินงานพร้อมรายละเอียดและรูปภาพลงในไลน์นี้

ชื่อกลุ่มไลน์ “อบรมวิทยาการตัวคุณ”

6. ผู้รับผิดชอบ

วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า

1. นางสาวสุมาลย์ ขาวนา นักฝึกอบรมชำนาญการ โทรศัพท์ 02 141 9569
E-mail: sumamal@kpi.ac.th
2. นางสาวอดิพร แก้วเปีย นักบริหารโครงการชำนาญการ โทรศัพท์ 02 141 9567
E-mail: atiporn@kpi.ac.th

สถาบันพระปกเกล้า ขอเชิญชวนร่วมเป็นวิทยากรตัวคูณ โครงการพลเมืองยุคใหม่ชุมชนไร้ถัง

ทุกคน!
ก็เป็นวิทยากรได้

เพียงดาวน์โหลด 3 สิ่งนี้

1

คู่มือ

วิทยากรตัวคูณ
พลเมืองยุคใหม่ชุมชนไร้ถัง

3

คลิปวิดีโอ 4 ตอน

ตอนที่ 1 ขยะและการจัดการขยะแบบชุมชนไร้ถัง
ตอนที่ 2 การจัดการขยะแบบชุมชนไร้ถัง
ตอนที่ 3 การขยายผลชุมชนไร้ถัง
ตอนที่ 4 การประเมินผลสัมฤทธิ์ชุมชนไร้ถัง

2

Power Point

พลเมืองยุคใหม่ชุมชนไร้ถัง

สแกนดาวน์โหลดเอกสาร

สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติม

สถาบันพระปกเกล้า ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ
80 พรรษา อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 5 ฟังก์ชันใต้
เลขที่ 120 หมู่ 3 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง
เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

โทรศัพท์ 0 2141 9567 , 0 2141 9569

คู่มือ

วิทยากร ตัวคุณ

พลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร้ถัง

วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า

สารบัญ

บทที่ 1	ความเป็นมาโครงการพลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร่ถึง	1
บทที่ 2	หลักการ แนวคิด พลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร่ถึง	
	แนวคิดการบริหารจัดการขยะแบบชุมชนไร่ถึงขยะ	3
	รู้จักขยะ 4 ยุค	5
	แนวคิดชุมชนไร่ถึง	12
	ขยะคืออะไร	14
	ค่านิยมชุมชนไร่ถึง	18
บทที่ 3	ขั้นตอนในการจัดกิจกรรมสำหรับวิทยากร	20
	โครงการพลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร่ถึง	
ภาคผนวก ก	ตัวอย่าง การค้นหาผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการขยะในพื้นที่	32
ภาคผนวก ข	แผนปฏิบัติการดำเนินกิจกรรม “ พลเมืองยุคใหม่ ไร่ถึง ”	33
ภาคผนวก ค	รายงานข้อมูลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โครงการพลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร่ถึง	34
ภาคผนวก ง	ตัวอย่างกำหนดการอบรม โครงการพลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร่ถึง	38
	รวมรายการดาวนโหลดเอกสาร	40

บทที่ 1

ความเป็นมาโครงการพลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร้ถัง

ที่มาของโครงการ

ปัญหาขยะถือเป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศไทย เนื่องจากการสาเหตุเนื่องจากการขยายตัวของชุมชนเมือง การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรแฝงจากแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงาน พฤติกรรมการบริโภคของประชาชนที่นิยมความสะดวกสบายมากขึ้นโดยเฉพาะการส่งสินค้าจากบริการสั่งซื้อออนไลน์สินค้าและบริการสั่งอาหารทำให้เกิดขยะพลาสติกถึงมือผู้บริโภคเป็นจำนวนมากและการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวที่เกิดจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว ฯลฯ

จากข้อมูลสถานการณ์มลพิษประเทศไทย ปี 2566 (ข้อมูลจากกรมมลพิษ) ประเทศไทยมีปริมาณขยะ 26.95 ล้านตัน หรือประมาณ 73,840 ตัน/วัน แยกเป็นขยะที่ถูกนำกลับมาใช้ประโยชน์ประมาณ 9.31 ล้านตัน (ร้อยละ 43.5 ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น) ส่วนขยะมูลฝอยที่เหลือจากการคัดแยกและนำไปใช้ประโยชน์แล้วจะถูกนำไปกำจัดอย่างถูกต้อง 10.17 ล้านตัน (ร้อยละ 37.7 ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น) ยังคงเหลือปริมาณขยะที่ถูกนำไปกำจัดอย่างไม่ถูกต้องถึง 7.47 ล้านตัน (ร้อยละ 27.7 ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น) อีกทั้งใช้งบประมาณในการจัดเก็บขยะถึง ปีละประมาณเกือบ 18,000 ล้านบาทต่อปี

| 1

รัฐบาลได้ตระหนักถึงปัญหาขยะที่นับวันจะทวีความรุนแรงขึ้น และยกให้เป็นวาระแห่งชาติ ที่ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่รับผิดชอบหลักในการบริหารจัดการขยะ ประกอบกับนโยบายและโครงการที่ผ่านมา เช่น ประเทศไทยไร้ขยะ จังหวัดสะอาด โดยมีเป้าหมายที่มีการคัดแยกขยะที่ครัวเรือน สถานที่ราชการ สถานที่สาธารณะ สถานประกอบการ ฯ การเก็บขนที่มีประสิทธิภาพ และการจัดการขยะที่ถูกต้องตามหลักวิชาการและมีประสิทธิภาพ โดยมีเป้าหมายการลดปริมาณขยะลงร้อยละ 5 เป็นต้น แต่การดำเนินการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวนมากยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ เนื่องจากความไม่พร้อมในหลายด้าน ทั้งงบประมาณ บุคลากร ความรู้ความเข้าใจของประชาชน ฯลฯ วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า ได้ตระหนักถึงปัญหาและภารกิจที่สำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงได้ริเริ่ม “โครงการพลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร้ถัง” ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเกี่ยวกับการจัดการขยะ ส่งเสริมให้ประชาชนมีจิตสาธารณะ และมีส่วนร่วมในการดูแลจัดการปัญหาขยะของชุมชนท้องถิ่นตนเอง โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการได้นำหลักคิดและแนวทางของโครงการพลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร้ถัง ไปพัฒนากลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงานตามบริบทของท้องถิ่นตนเอง จนสามารถลดปริมาณขยะ รวมถึงค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการขยะได้อย่างชัดเจน ตลอดจนสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชนในท้องถิ่นให้มีความเป็นพลเมือง มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่น มีจิตสาธารณะ และคิดถึงผลประโยชน์ส่วนรวม

| 2

วัตถุประสงค์ของโครงการ

วัตถุประสงค์สำคัญของโครงการพลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร้ถัง คือ การสร้างความเป็นพลเมืองที่มีทั้งความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม เคารพสิทธิผู้อื่น เคารพกติกาสังคม พึ่งตนเองได้ เข้าไปมีส่วนร่วมในการดูแลและแก้ปัญหาขยะของชุมชน โดยการบริหารจัดการขยะตั้งแต่ในครัวเรือน และนำไปกำจัดอย่างถูกวิธี ไม่ก่อให้เกิดมลพิษสามารถรับผิดชอบต่อและพึ่งพาตนเองได้ โดยไม่สร้างภาระให้กับผู้อื่น จนทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถลดปริมาณขยะและค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการขยะและมุ่งสู่เป้าหมายการเป็นชุมชนไร้ถังกระทั่งสามารถเป็นแบบอย่างหรือเป็นศูนย์เรียนรู้ให้กับหน่วยงาน หรือองค์กรอื่นๆ ในการบริหารจัดการขยะอย่างยั่งยืน

บทที่ 2

หลักการ แนวคิด พลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร้ถัง¹

“ชุมชนไร้ถัง หมายถึง การที่ชุมชนมีการคัดแยกประเภทของขยะและนำไปกำจัด โดยถูกหลักสุขาภิบาลและเป็นสถานการณ์ที่ชุมชนตระหนักรู้ถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และช่วยกันลดปริมาณขยะ อีกทั้งสร้างจิตสำนึกให้กับคนรุ่นหลังในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืนต่อไป”

แนวคิดการบริหารจัดการขยะแบบชุมชนไร้ถังขยะ

| 3

“อะไรกันนะ ไร้ถังขยะ ไม่มีถังขยะ จะให้เอาไปทิ้งไหน” คำถามและข้อสงสัยเหล่านี้มักจะเกิดขึ้นแทบจะทุกครั้งที่จะมีการนำเสนอแนวคิดเรื่องชุมชนไร้ถัง หรือก่อนการฝึกอบรมเพื่อทำความเข้าใจในแนวทางการบริหารจัดการขยะแบบชุมชนไร้ถัง นั่นก็เพราะว่าเรามีการสอนให้ทิ้งขยะลงถัง และมีการแจกจ่ายถังขยะกันมากกว่า 30 ปี ถังขยะไม่เพียงแต่ตั้งอยู่ริมทางข้างตู้โทรศัพท์ ขยับมารวมปากซอย รุกเข้าไปอยู่ในบ้าน ขยายฐานไปสำนักงานและในรถ เราจึงมีความเคยชินที่จะอยู่กับถังขยะและรู้สึกว่ามันเป็นเรื่องธรรมดาที่จะต้องทิ้งและต้องทิ้งลงถังเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าไปกำจัด แต่ก่อนอื่นขอตั้งคำถามเกี่ยวกับการจัดการขยะของบ้านเมืองเราซัก 5 ข้อ

¹ เนื้อหาของเอกสารสรุปจาก

1. โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการบริหารจัดการขยะ (ภายใต้โครงการพลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร้ถัง) โดย ดร.ไพบุลย์ โพธิ์สุวรรณ (กันยายน 2562)
2. คู่มือการบริหารจัดการขยะ ตามแนวทางพลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร้ถัง โดย ดร.ไพบุลย์ โพธิ์สุวรรณ
3. การจัดอบรมโครงการพลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร้ถัง โดยวิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า

1 การบริหารจัดการขยะเราต้องการให้ขยะลดหรือเพิ่ม ต้องการให้ลดใช่หรือไม่ แต่ที่ผ่านมาสถานการณ์ขยะของประเทศเราขยะลดหรือไหมครับ คำตอบคือไม่ลด มีแต่เพิ่ม จากข้อมูลสถิติปริมาณขยะมูลฝอยปีตั้งแต่ปี 2557² ซึ่งเป็นปีที่รัฐบาลได้ประกาศให้เป็นวาระแห่งชาติ แปลว่า เป็นเรื่องใหญ่เรื่องสำคัญเร่งด่วนของชาติ ตอนนั้นประเทศไทยมีขยะเฉลี่ยวันละ 7.17 หมื่นตัน และเมื่อถึงปี 2566 ประเทศไทยมีขยะถึง ประมาณ 7.4 หมื่นตันต่อวันหรือปีละ 26.95 ล้านตัน ถ้าช่วงเป็นกิโลก็ประมาณ 74 ล้านกิโลกรัมต่อวัน จากประชากรราว 66.5 ล้านคน เฉลี่ยแล้วก็คนละประมาณ 1.12 กิโลกรัมต่อวัน แสดงว่าข้อนี้เราไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะเราต้องการให้ขยะลดแต่มันเพิ่ม

2 การบริหารจัดการจัดการขยะเราอยากให้ค่าใช้จ่ายในการจัดการขยะลดลงเพื่อจะได้นำงบประมาณไปพัฒนาด้านอื่น ๆ ใช่หรือไม่ คำตอบน่าจะตรงกันว่าอยากให้ค่าใช้จ่ายลด แต่การดำเนินงานที่ผ่านมา ทำให้ค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการลดลงหรือไม่ ในเมื่อขยะเพิ่ม ก็จะต้องซื้อถังเพิ่ม ซื้อรถเพิ่ม จ้างคนเพิ่ม จ่ายค่าน้ำมัน ค่าซ่อมบำรุงรถเพิ่ม จ่ายค่ากำจัดขยะเพิ่ม ก็แสดงว่าสิ่งที่เราได้กับสิ่งที่เราปรารถนาไม่ตรงกัน ข้อนี้เราก็ไม่ประสบผลสำเร็จ

3 สำหรับท้องถิ่นที่มีที่ทิ้งขยะ ปัจจุบันนี้เรานำขยะไปทิ้งหรือนำไปกำจัดที่ไหน มีที่ทิ้งขยะเอง หรือทิ้งร่วมกับศูนย์จัดการขยะหรือ cluster และ ที่ทิ้งขยะที่เราใช้อยู่จะใช้ได้อีกกี่ปี 3 ปี 5 ปี 15 ปี หรือนานกว่านั้น และที่นี้ลองตอบต่อประเด็นที่สุดยอด ถ้าทิ้งตรงนี้ต่อไปไม่ได้ อีก เราจะไปทิ้งไหนครับ ถ้าเราตอบไม่ได้ก็แสดงว่าเรากำลังเดินสูทางตันในเวลาอีกไม่นาน ลองนึกภาพขยะตกค้างในวันที่รถขยะเราเสียไม่ได้ไปเก็บขยะในชุมชนว่าจะเละเทะขนาดไหน

4 สำหรับท้องถิ่นที่ยังไม่มีถังขยะให้ชุมชน และชุมชนก็เรียกร้องจะให้ถังขยะ ถ้าท่านวางถังลงในชุมชน ท่านมีรถ มีพนักงานเก็บแล้วหรือยัง แล้วที่สำคัญคือท่านจะนำไปทิ้งไหน จะทิ้งได้นานเท่าใด ถ้าตอบไม่ได้ก็อย่าเพิ่งซื้อถัง คำถามต่อมา ตอนนี้ประชาชนจัดการขยะอย่างไร ถ้าตอบว่าเผาหรือฝังเองก็น่ากลัวเพราะอาจจะเป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม ท่านจะยอมให้เกิดมลพิษต่อไปหรือไม่ แล้วมีการนำขยะไปทิ้งในที่สาธารณะหรือไม่ ถ้ามีเราอยากจะหยุดพฤติกรรมเหล่านี้ไหม

5

ระหว่างภาพถ่ายกับภาพขาว ท่านอยากให้ชุมชนของท่านเป็นไปตามภาพไหน

ภาพถ่ายมือเป็นภาพของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองเขาสามยอต อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ซึ่งใช้แนวคิดแบบชุมชนไร้ถัง ส่วนภาพขาวมือเป็นพื้นที่เขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใช้วิธีการดั้งเดิมคือถังถัง แล้วทำไมจะต้องเป็นวิธีนี้ล่ะ ทำไมต้องไร้ถัง แล้วไร้ถังจะอยู่ได้อย่างไร ยังยืนไหม ก่อนอื่นเรามาทำความเข้าใจและรู้จักขยะกันก่อน

| 5

รู้จักขยะ 4 ยุค

ยุคแรก-ยุคใบตอง วัสดุที่ห่อของมาส่วนใหญ่เป็นใบตอง ตามตลาดก็มีเพียงแข่งรับใบตองแล้วก็นำไปทิ้งข้างป่าก็จบแล้วครับ มีรถเข็นหรือรถบรรทุกเล็กๆ บรรทุกไปก็พอ เมื่อเวลาผ่านไปก็จะมีรถเข็นไปทยอยสลายไปตามธรรมชาติเป็นปุ๋ยเป็นดินไป

ยุคที่สอง-ยุคกระดาษ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าเลิกใช้ใบตอง เพียงแต่ก็มีกระดาษเข้ามาเกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันมากขึ้น กระดาษก็เปื่อยง่ายและเผาได้ง่ายกว่าใบตอง เริ่มมีกล่องกระดาษ การจัดการกับเศษกระดาษและใบตองก็ไม่ยาก

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การจัดการขยะของบ้านเราเมื่อ 40-50 ปีย้อนหลัง ซึ่งเป็นยุคใบตอง และยุคกระดาษ จึงมีความเรียบง่าย ไม่ซับซ้อน ในระดับครัวเรือนสามารถจัดการได้เองง่าย ๆ เนื่องจากสังคมส่วนใหญ่เป็นสังคมเกษตรกรรม ทำไร่ ทำสวน ขยะส่วนใหญ่มาจากบรรจุภัณฑ์หรือวัสดุที่เป็นธรรมชาติ เช่น เศษอาหาร ใบตอง หวาย ไม้ ไม้ไผ่ หรือผลิตภัณฑ์ที่มาจากกระดาษ ในชนบทสามารถจัดการได้ด้วยการเผา ผึ่ง หรือกองให้ย่อยสลายตามธรรมชาติสบายๆ ส่วนการจัดการขยะในเมืองก็ง่าย เพียงเก็บรวบรวมแล้วนำไปกองในที่ที่จัดไว้เป็นที่ทิ้งขยะตามป่าสาธารณะหรือที่มีไว้สำหรับทิ้งขยะเป็นการเฉพาะ วัสดุอินทรีย์ก็มีการย่อยสลายตามธรรมชาติ หากแห้งแล้วถ้ามีปริมาณที่จะล้นที่ทิ้งก็เผา หรือไม่ก็มีการขุดหลุมเพื่อทิ้ง การที่โครงสร้างของขยะเป็นวัสดุธรรมชาติที่ย่อยสลายได้ง่าย การบริหารจัดการขยะจึงไม่มีปัญหาในการดำเนินงาน เนื่องจากประชากรยังไม่หนาแน่น ทำให้มีปริมาณน้อย และโครงสร้างขยะประกอบด้วยวัสดุอินทรีย์จึงย่อยสลายได้ทัน ไม่เหลือกองหรือกระจายออกไปนอกบริเวณ ในช่วงปลายยุคก็มีสอนให้ทิ้งลงถัง เพื่อหวังเอาไปทิ้งบ้านคนอื่น แต่ก็ไม่ได้เดือดร้อนอะไรกัน ยุคนี้ก็เริ่มมีพลาสติกใช้แล้วแต่คนส่วนใหญ่ไม่ได้ทิ้ง ใช้ซ้ำแล้วซ้ำอีก ล้างแล้วล้างอีก ถุงพลาสติกเป็นของหายาก พลาสติกไม่ถูกทิ้งเลย กระป๋อง ขวดบรรจุภัณฑ์ น้ำปลา เหล้า ก็จะเก็บคืนหมด แต่ปัญหากำลังเริ่มจะเกิดขึ้นในยุคต่อมา

| 6

ยุคที่สาม-ยุคพลาสติก ในสมัยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจชนบทและการพัฒนาอุตสาหกรรมควบคู่กัน มีการลงทุนอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ทำให้ประเทศไทยสามารถผลิตพลาสติกเพื่อใช้ประโยชน์เป็นบรรจุภัณฑ์หรือหีบห่อ เครื่องอุปโภค เครื่องมือที่ใช้ในชีวิตประจำวันที่เคยทำจากวัสดุธรรมชาติได้ถูกแทนที่ด้วยพลาสติก โดยเฉพาะถุงพลาสติกและโฟมที่ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในชีวิตประจำวัน พลาสติกเป็นวัสดุสังเคราะห์มีอายุในการย่อยสลาย 450 ปี ส่วนโฟมใช้เวลาย่อยสลายถึง 10,000 ปี คือไม่มีวันย่อยสลาย การทิ้งในลักษณะเดิมจึงก่อให้เกิดปัญหาขยะริมทาง ข้างป่า ริมน้ำ ในคลองอย่างที่เรเห็นกัน

| 7

ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้เริ่มตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงและความเสียหายจากปัญหาขยะ เช่น โครงการตาวิเศษ โดยชมรมสร้างสรรค์ไทย ที่มีแนวความคิดที่จะกระตุ้นเตือนให้คนไทยตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม และร่วมกันป้องกันมิให้มีการทิ้งขยะที่ไม่ถูกต้อง เกิดแนวคิด “สอนให้ทิ้งลงถัง และหวังไปทิ้งบ้านคนอื่น” และในภาครัฐก็ได้ให้ความสำคัญเช่นเดียวกัน ได้มีการก่อสร้างหลุมฝังกลบขยะที่ถูกสุขลักษณะ มีการจัดถังขยะรองรับขยะในที่สาธารณะเพื่อให้ประชาชนนำไปทิ้ง มีรถจัดเก็บขยะที่ทันสมัย มีการรณรงค์ให้ลดขยะที่ต้นทางโดยใช้หลัก 3Rs ได้แก่

Reduce Reuse และ Recycle มีการอบรมสัมมนา ศึกษาดูงาน ปลุกจิตสำนึก ทอดผ้าป่าขยะธนาคารขยะ ขยะแลกไข่ ขยะทองคำ การประดิษฐ์สิ่งของจากขยะ กิจกรรมแยกก่อนทิ้ง การประกวดรางวัลการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อม การรวมกลุ่มกองทุนมาปนกิจสงเคราะห์จากขยะ รวมทั้งแสวงหาเทคโนโลยีเพื่อจัดการขยะ อย่างแพร่หลายทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น

เมื่อมีการสอนให้ทิ้งลงถัง ชาวบ้านก็อยากได้ถังขยะ การประชาคมทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เรื่องแรกๆ ที่ชาวบ้านขอคือ ขอถังขยะมาไว้ในชุมชน ซึ่งเป็นเรื่องดีที่ทุกคนอยากให้บ้านเมืองสะอาดเป็นระเบียบ ขยะไม่กระจัดกระจาย แต่พอผ่านไปประมาณ 3 ทศวรรษหรือ 30 ปี ผลที่ได้กลับไปอีกอย่าง เพราะว่าในชุมชนกลับเต็มไปด้วยถังขยะและชุมชนก็พึ่งตนเองไม่ได้ต้องรอรถขยะมาเก็บอย่างเดียว จึงมีภาพที่ไม่น่ามองอย่างที่เป็นอย่างในปัจจุบัน

วิธีการจัดการขยะแบบเดิมไม่สามารถใช้แก้ปัญหาขยะได้แล้ว เพราะยุคพลาสติกมันปนกัน ทั้งใบตอง กระดาษ พลาสติกและโฟม พวกเศษอาหาร กิ่งไม้ ใบหญ้า ใบตอง กระดาษ อาจจะเน่าเปื่อยย่อยสลายได้ง่ายใช้เวลาไม่นาน แต่ถุงพลาสติกและโฟมใช้เวลานานมาก ถึงแม้ว่าวิธีการเดิมใช้ไม่ได้ผลในยุคที่สามแล้ว แต่หลายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ไม่มีทางเลือก ยังต้องทิ้งแบบเดิม จึงมีกองขยะสะสมสูงขึ้น หลายแห่งก็เต็มหรือถูกคำสั่งให้ปิด

กิจกรรมหลัก ๆ ที่ใช้จัดการขยะโดยตรงก็อยู่ภายใต้แนวคิด “สอนให้ทิ้งลงถัง และหวังไปทิ้งบ้านคนอื่น” ถึงแม้ว่าจะช่วยกันทิ้งลงถังและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะพยายามเก็บไม่ให้เกิดค้างในบ้านเราได้อยู่ในระดับที่น่าพอใจ ถึงแม้จะมีถังและปริมาณขยะที่มากขึ้นก็ตาม ส่วนใหญ่ก็ยังขนไปทิ้งบ้านคนอื่นได้ทัน แต่ด้วยระยะเวลาในการย่อยสลายของสิ่งที่เรานำไปทิ้งแต่ละอย่างใช้เวลานานเป็นหลายร้อยปี ถึงหมื่น ๆ ปี สถานที่ทิ้งขยะซึ่งเคยทิ้งวัสดุอินทรีย์ที่มาจากธรรมชาติในยุคที่หนึ่งและสองคือยุคใบตองและยุคกระดาษ ขยะในยุคที่สามย่อยสลายช้า จึงยุบลงไม่ทันกับปริมาณขยะที่เพิ่มเข้ามาใหม่ ทำให้สภาพที่ทิ้งขยะเดิมที่เป็นหลุมเต็ม ล้น และเมื่อนานวันเข้าก็สะสมสูงขึ้นจนเป็นภูเขาขยะ หากเกิดฝนตกและพายุเข้าก็จะก่อให้เกิดมลพิษจากน้ำชะขยะที่ทิ้งซึมลงไป在地ไปผสมกับน้ำใต้ดิน และไหลออกข้างนอกเข้าสู่ชุมชนหรือไหลไปรวมกับน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติซึ่งเป็นแหล่งน้ำกินน้ำใช้ ซึ่งแน่นอนว่าเจ้าของ

ชุมชนเดิมเขาไม่ยากได้ แล้วถ้าที่ที่เขานำขยะไปทิ้งเต็มหรือมีเหตุที่ทำให้ไม่สามารถนำไปทิ้งได้ แล้วจะนำขยะไปทิ้งที่ไหนได้

ยุคที่สี่-ยุคอิเล็กทรอนิกส์ บรรดาเครื่องใช้ไฟฟ้าและเป็นอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ทั้งโทรทัศน์ หม้อหุงข้าว กาต้มน้ำร้อน กระettleไฟฟ้า เต้าไมโครเวฟ เครื่องซักผ้า เครื่องล้างจาน พัดลม เครื่องปรับอากาศ หลอดไฟ รีโมท ฝายฉาย ถ่านไฟฉาย แบตเตอรี่ โทรศัพท์มือถือ เครื่องสัญญาณกันขโมย เครื่องเสียง วิทยุ อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ แปรงสีฟันไฟฟ้าก็มี ของเหล่านี้ส่วนใหญ่สามารถนำมารีไซเคิลได้ เพราะมีส่วนประกอบของโลหะ จะมีบางส่วนที่เป็นสารหรือโลหะที่มีพิษและเป็นอันตรายต่อเราและสิ่งแวดล้อมเป็นองค์ประกอบ ที่จะต้องนำไปสู่การกำจัด เช่น หลอดไฟ แบตเตอรี่โทรศัพท์มือถือ ถ่านไฟฉาย ซึ่งของมีพิษเหล่านี้เริ่มปนเข้ามากับขยะทั้งสามยุคมากขึ้น ๆ และเริ่มมีอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เครื่องใช้ไฟฟ้า ทั้งปณมา

19

ความท้าทายของยุคอิเล็กทรอนิกส์ คือ มันเป็นสิ่งอันตรายที่จะต้องนำไปกำจัดให้ตรงกับเทคโนโลยีเฉพาะ แต่เรายังเอาขยะทั้งสี่ยุคทั้งปณกันในถังเดียว ไม่สามารถนำไปกำจัดได้ตามเทคโนโลยีที่ควรจะไป และยังคงนำไปลงหลุมฝังกลบ หรือที่ๆ เคยนำไปทิ้งตามที่สาธารณะ ป่าละเมาะ ที่ล้นตาคน ถ้าเป็นแบบนี้ต่อไปประเทศไทยจะอุดมไปด้วยสิ่งอันตราย ดินก็อันตราย น้ำก็จะอันตราย และอากาศก็จะอันตราย

ความพยายามของรัฐบาลในการจัดการขยะ คือ การแบ่งถังขยะเป็นขยะแห้ง ขยะเปียก ขยะอันตราย และขยะอินทรีย์ แต่ผลคือแต่ละถังก็มีขยะเหมือนกัน และวิธีการเก็บก็รวบรวมขยะใส่รถคันเดียวกัน

| 10

ภายหลังได้มีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง ใช้ถัง 4 สีเหมือนเดิม แบ่งขยะเป็น 4 อย่างเท่าเดิม แต่ประเภทแตกต่างจากเดิม คือ มีขยะทั่วไป ขยะอินทรีย์หรือขยะเปียก ขยะรีไซเคิล ขยะอันตราย พร้อมกับกระป๋องและหนังสือสั่งการว่าให้มีขยะเป็น 4 ประเภท แต่ผลที่ได้ก็คือปริมาณขยะภาพรวมไม่ลดลง และคนเกิดความสับสนกับการแบ่งประเภทว่าจะทิ้งถังไหน ถังพลาสติก เอากลับมาใช้ได้อีก ทำไมจึงเรียกว่าขยะทั่วไป ทำไมไม่ไปอยู่ในรีไซเคิล เศษอาหารก็มีประโยชน์ ทำไมจึงจัดว่าเป็นขยะ ขยะรีไซเคิล เป็นขยะหรือ ในเมื่อสามารถเอามาใช้ประโยชน์ได้ และขยะอันตราย สิ่งที่เป็นอันตรายไม่ใช่แค่สารเคมี ยังมีสิ่งที่ติดเชื้อ เช่น ผ่าอนามัย ผ้าพันแผล เข็มฉีดยา จะให้ทิ้งรวมกับที่เป็นพิษหรือไม่

รู้หรือไม่?

■ วัสดุเหล่านี้ ใช้เวลา
ย่อยสลาย
เท่าไร

เศษกระดาษ
2-5 เดือน

ผัก ผลไม้
6 เดือน

ถ้วยกระดาษเคลือบ
5 ปี

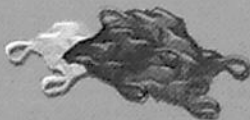
ก้นบุหรี่
12 ปี

รองเท้าหนัง
25-40 ปี

กระป๋องอะลูมิเนียม
80-100 ปี

ถุงพลาสติก
450 ปี

ผ้าอ้อมเด็ก
ชนิดสำเร็จรูป
500 ปี

โฟม
10,000 ปี

สถาบันพระปกเกล้า
King Prajadhipok Institute

ศูนย์
วิทยาการ
ตัวคุณ
แปลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร้กังวล

แนวคิดชุมชนไร้ถัง

ปัญหาการเพิ่มขึ้นของขยะและถังขยะในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ก็จะสวนทางกันกับที่ระยะเวลาการใช้ของสถานที่กำจัดขยะโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลุมฝังกลบที่มีอยู่ที่นี่วันจะลดน้อยถอยลง และนับถอยหลังไปทุกวัน และทุกวันนี้แม้จะมีการรณรงค์เรื่อง 3Rs และตั้งถังขยะเพิ่มตลอดทั้งมีกฎหมายกำหนดโทษเอาไว้ แสดงให้เห็นเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ว่า การดำเนินงานบริหารจัดการขยะในภาพรวมที่ผ่านมาไม่ประสบผลสำเร็จ และวิธีการที่ดำเนินการอยู่ (การส่งการให้รณรงค์ให้ทิ้งลงถังเพื่อขนไปทิ้งที่อื่น และการรณรงค์คัดแยก ตลอดทั้งการรณรงค์เรื่อง 3Rs) ไม่น่าจะเพียงพอในการแก้ไขปัญหา ด้วยเหตุผลหลัก 3 ประการ

ประการแรก การดำเนินงานที่ผ่านมาไม่ได้ทำให้ปริมาณขยะที่จะต้องนำไปกำจัดลดลง ซึ่งจะส่งผลต่ออายุการใช้งานของที่กำจัดขยะ

ประการที่สอง การมีถังขยะตั้งเรียงรายในที่สาธารณะไม่ได้ก่อให้เกิดทัศนียภาพที่สวยงามและก่อให้เกิดความสกปรก ซึ่งตรงกันข้ามกับเจตนารมณ์ของการจัดการขยะที่ต้องการให้เกิดความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย และการแบ่งประเภทของขยะไม่ได้สอดคล้องกับเทคโนโลยีที่จะนำไปกำจัด การนำเสนอแนวทางขาดมิติเชื่อมโยงกับเทคโนโลยี

ประการที่สาม การดำเนินงานที่ผ่านมาประชาชนไม่สามารถพึ่งตนเองได้ในการบริหารจัดการขยะ ไม่มีภูมิคุ้มกันในวันที่ไม่มีที่ทิ้งขยะเพราะต้องรอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาเก็บขนไปทิ้งที่อื่นนอกชุมชนของตนเอง ในกรณีที่รถขยะไม่มาเก็บขนจะปรากฏมีขยะตกค้างและเน่าส่งกลิ่นเหม็นในชุมชน

เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาในการจัดการขยะดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เห็นว่ามีประเด็นในการพิจารณาเพื่อดำเนินงาน 3 ประเด็นหลัก ได้แก่

ประเด็นแรก การหาทางลดปริมาณขยะที่จะต้องนำไปกำจัด ณ สถานที่กำจัดอย่างมีนัยสำคัญเพื่อยืดอายุการใช้งานเทคโนโลยีที่ใช้จัดการขยะให้สามารถอยู่ได้นานที่สุด

ประเด็นที่สอง การหาทางจัดการวิธีการจัดเก็บขยะที่ไม่ต้องมีถังตั้งในที่สาธารณะหรือตามถนนเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสะอาด ไม่ทำลายทัศนียภาพของชุมชน และไม่เป็นการรบกวนงบประมาณแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดซื้อถัง และการแยกประเภทขยะและการขนส่งเพื่อนำขยะไปสู่การกำจัดจะต้องให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีที่จะใช้ในการกำจัด

ประเด็นที่สาม การหาทางให้ประชาชนมีภูมิคุ้มกัน ลดการพึ่งพาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสามารถพึ่งตนเองในการจัดการขยะได้มากที่สุดเพื่อเตรียมความพร้อมในกรณีที่ไม่มียานที่ทิ้งขยะในอนาคต

ซึ่งแนวทางที่จะเป็นทางออกในการดำเนินการแก้ไขปัญห 3 ประเด็นก็คือ แนวคิดชุมชนไร้ถัง

แนวคิดเรื่องชุมชนไร้ถัง

เป็นแนวคิดที่ได้จากการวิเคราะห์โดยวิธีหรือโครงสร้างการดำเนินงานแบบที่ผ่านมาเพื่อหาแนวทางการดำเนินงานใหม่ (Deconstruction) ซึ่งการดำเนินงานที่ผ่านมามีโครงสร้างทางความคิดหลัก ๆ ในการดำเนินงาน คือ “สอนให้ทิ้งลงถัง แล้วหวังคนไปทิ้งบ้านคนอื่น” และ “เป้าหมายดำเนินงานไม่ชัด ถนัดแต่วิธีการ”

| 13

ในส่วนแรก เมื่อสอนให้ทิ้งลงถัง ประชาชนก็อยากได้ถังขยะ และนำสิ่งของมาทิ้งหน่วยงานที่รับผิดชอบขนไปทิ้งนอกพื้นที่ หากที่ทิ้งขยะเต็ม หรือขนไม่ทันก็มีขยะตกค้างเมื่อขยะตกค้างในชุมชนก็ช่วยตนเองไม่ได้ ในส่วนที่สอง การดำเนินงานผูกติดอยู่กับวิธีเดิมคือ 3Rs และระยะต่อมาให้แยกขยะออกเป็น 4 ชนิด ได้แก่ ขยะทั่วไป ขยะอันตราย ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย และมีถังขยะ 4 ถัง 4 สี แต่ผลการดำเนินงานพบว่าขยะในถังทั้ง 4 มีองค์ประกอบเดียวกัน จึงมีการเทรวมกันและนำไปทิ้งในที่เดียวกัน ส่งผลให้มีขยะทั่วไปในปริมาณมาก และนำไปสู่หลุมฝังกลบ ส่งผลให้ปริมาณขยะที่จะนำไปกำจัดไม่ลดลง

แนวคิดชุมชนไร้ถัง ถึงแม้จะมีเป้าหมายเดียวกันกับวิธีการกระแสหลัก คือ ลดปริมาณขยะ ยืดอายุการใช้งานที่กำจัดขยะ ให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ในการจัดการขยะ และลดค่าใช้จ่ายในการจัดการขยะของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่วิธีการดำเนินงาน โดยแนวคิดชุมชนไร้ถังเห็นว่า หากจะประสบผลสำเร็จ ลดขยะได้และสะอาดได้ การดำเนินงานจะต้องมุ่งไปสู่การลดปริมาณขยะ แล้วลดปริมาณถังขยะ และท้ายสุดต้องไร้ถังขยะ การลดปริมาณถังขยะเพื่อบรรลุการเป็นชุมชนไร้ถัง จะมาจากการจัดการขยะของทุกภาคส่วนจนลดปริมาณขยะให้เหลือเพียง “ขยะจริง ๆ” ที่จะนำไปกำจัดให้ถูกต้องตามหลักและตรงกับเทคโนโลยี และสามารถเก็บไว้ในบริเวณบ้านอย่างมิดชิด แล้วส่งมอบแก่หน่วยงานรับผิดชอบเพื่อนำไปกำจัดอย่างปลอดภัย ทั้งนี้การลดปริมาณถังขยะโดยที่ประชาชนจัดการขยะได้เอง

จนไม่มีความจำเป็นต้องมีถังขยะในที่สาธารณะแล้วจึงนำถังขยะที่ไม่ใช่แล้วมาส่งคืน “ไม่ใช่การเปลี่ยนจากถังเป็นถุง”

ขยะคืออะไร

สิ่งที่ต้องดำเนินการในอันดับแรกในการบริหารจัดการขยะเพื่อไปสู่การลดขยะ คือ จะต้องรู้ก่อนว่า อะไรคือขยะ อะไรไม่ใช่ขยะ ทั้งนี้ ตามแนวทางชุมชนไร้ถัง ขยะ คือ สิ่งที่จะต้องกำจัดเนื่องจากว่าไม่มีประโยชน์แล้ว และหากมีไว้ก็จะเป็นโทษ การกำจัดขยะดังกล่าว หากมีวิธีการจัดการได้เองอย่างปลอดภัยในบริเวณบ้านก็สามารถทำได้ หากจัดการไม่ได้เองต้องแยกประเภทให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีที่จะนำไปกำจัด เก็บให้มิดชิดและปลอดภัย แล้วส่งมอบให้หน่วยงานรับผิดชอบนำไปกำจัดให้ถูกต้องตามเทคโนโลยีตามประเภทของขยะนั้น ๆ

เทคโนโลยีที่ใช้ในการกำจัดขยะที่แพร่หลายในประเทศไทย มีหลัก ๆ อยู่ ได้แก่ หลุมฝังกลบ โรงงานกำจัดวัสดุที่เป็นพิษ และเตาเผาขยะติดเชื้อ ดังนั้น

| 14

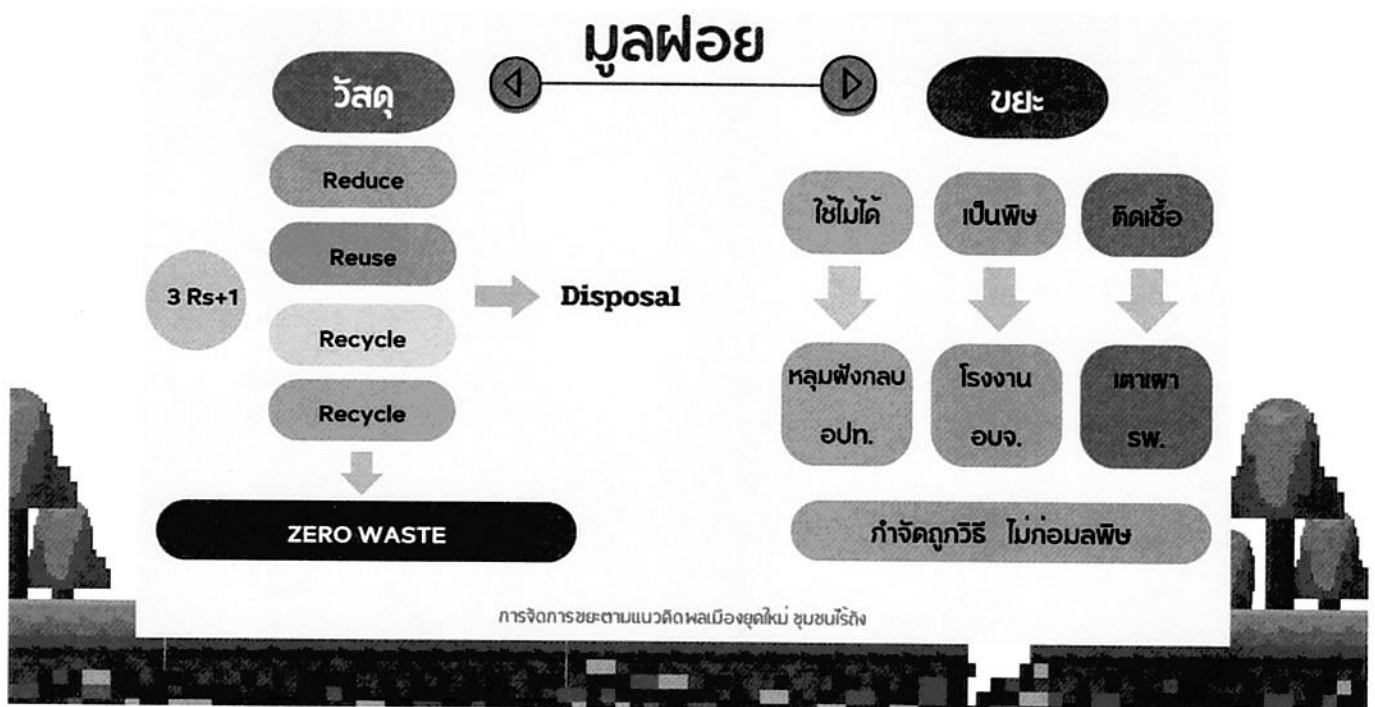
“ขยะตามแนวคิดชุมชนไร้ถัง จึงมี 3 อย่าง ได้แก่
ใช้ไม่ได้ เป็นพิษ และติดเชื้อ”

สิ่งที่ใช้ไม่ได้ไปสู่เทคโนโลยีฝังกลบ ส่วนที่เป็นพิษไปสู่โรงงานกำจัดวัสดุที่เป็นพิษ และส่วนที่ติดเชื้อไปสู่เตาเผาขยะติดเชื้อ ส่วนสิ่งอื่น ๆ มิใช่ขยะจะถูกจัดให้เป็น “วัสดุ” ที่เจ้าของวัสดุจะต้องแสวงหาช่องทางนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ด้วยตนเอง จำหน่ายเป็นรายได้ บริจาค หรือมอบให้แก่บุคคลหรือองค์กรอื่น ๆ นำไปใช้ประโยชน์ ในส่วนที่เป็นขยะ คือ สิ่งที่ใช้ไม่ได้ เป็นพิษ และติดเชื้อ จะดำเนินการ “แยกและจัดการก่อนส่งมอบ มิใช่แยกก่อนทิ้ง”

ส่วนที่ใช้ไม่ได้ เมื่อพิจารณาแล้วว่าสิ่งนั้นไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นได้ หรือนำไปรีไซเคิลไม่ได้ สิ่งนั้นถึงจะเป็นขยะ เช่น เสื้อผ้าเก่าที่ระบุว่าจะต้องกำจัดด้วยการฝังกลบ ขอให้ประชาชนรวบรวมและเก็บให้มิดชิดเพื่อนำไปส่งหลุมฝังกลบหรือเตาเผา

ส่วนที่เป็นพิษ วัสดุที่ไม่ใช่แล้ว ผลิตภัณฑ์เสื่อมคุณภาพ หรือภาชนะบรรจุต่างๆ ที่มีองค์ประกอบหรือปนเปื้อนวัตถุ สารเคมีอันตรายชนิดต่างๆ ที่มีลักษณะเป็นสารพิษไวไฟ สารเคมีที่กัดกร่อนได้ สารกัมมันตรังสี เช่น ถ่านไฟฉาย หลอดไฟ ยาหมดอายุ สารเคมี ครอบงาฆ่าแมลง วิธีการจัดการกับขยะที่เป็นพิษ ต้องไม่ทิ้งรวมหรือปะปนกับขยะประเภทอื่นๆ ไม่ฝัง ไม่เผา ไม่ทิ้งลงน้ำ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างรวบรวมและนำไปส่งมอบให้ องค์กรบริหารส่วนจังหวัดไปดำเนินการ

ส่วนที่ติดเชื้อ คือ ขยะที่ปนเปื้อนเลือด สารคัดหลั่ง หรือจุลชีพ ได้แก่ กระดาษชำระใน ห้องน้ำ ผ้าอนามัย ผ้าพันแผล เข็มฉีดยา ขยะที่มีเชื้อโรคปะปนอยู่นี้ หากมีการสัมผัสหรือ ใกล้เคียงกับขยะนั้นแล้วอาจทำให้เกิดโรคได้ ให้แยกประเภทเก็บให้มิดชิดและปลอดภัย แล้วส่ง มอบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวบรวมไปกำจัด หรือส่งมอบหน่วยงานสังกัดกระทรวง สาธารณสุข เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล หรือโรงพยาบาลประจำอำเภอ

ในส่วนที่เป็น “ขยะทั่วไป” ตามแนวคิดกระแสหลัก แนวคิดแบบชุมชนไร้ถัง เห็นว่าเป็นวัสดุ ไม่ใช่ขยะ ตามแนวคิดชุมชนไร้ถัง ไม่มีขยะทั่วไป แต่จะนำขยะทั่วไปจากแนวคิดเดิมมาคัดแยกและจัดการ ถุงพลาสติก ขวดพลาสติก แก้วกระดาษ แก้วพลาสติก หลอดดูด ขวดแก้ว ถ้าเพื่อนจะล้างด้วยน้ำเก่าที่ใช้ล้างจานแล้ว ถ้าเปียกจะทำให้แห้ง แล้วนำไปบริจาค หรือขาย หรือไม่ก็เก็บไว้ใช้เอง เปลือกผลไม้ เศษวัตถุดิบจากการประกอบอาหาร เป็นวัสดุอินทรีย์ที่ย่อยสลายได้ นำไปเลี้ยงสัตว์ หรือพรวนดินฝังกลบ (ทั้งในกระถางหรือพุ่มไม้) หรือทำปุ๋ยหมัก ส่วนพวก โลหะ กระป๋อง แก้ว กระฉก เป็นวัสดุรีไซเคิลก็จะเก็บสะสมไว้บริจาคหรือจำหน่าย ส่วนเศษพลาสติก เปลือกลูกอม ซองขนม ซองกาแฟ เป็นวัสดุพลังงาน RDF หรือทำ Eco-brick

| 16

ส่วนที่เป็นขยะอินทรีย์ หรือขยะเปียก หรือเศษอาหาร ตามแนวความคิดกระแสหลัก แนวคิดแบบชุมชนไร้ถัง จะจัดให้เป็นวัสดุอินทรีย์หรือวัสดุย่อยสลายและไม่จัดอยู่ในประเภทขยะ ให้ผู้ก่อให้เกิดวางแผนและดำเนินการจัดการด้วยตนเองให้จบในระดับครัวเรือน หรือหากมีปริมาณมากให้ร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการ ไม่มัดใส่ถุงไปทิ้งหรือเทรวมกับวัสดุอื่น ๆ ในระดับครัวเรือน อาจจะพรวนดินฝังกลบ ทำน้ำหมัก เลี้ยงไส้เดือน ทำถังหมักกรีนโคน นำไปเลี้ยงสัตว์ หรืออาจจะทำปุ๋ยหมัก

แนวความคิดการจัดการขยะแบบไร้ถัง ไม่มีขยะรีไซเคิล แต่จะจัดให้เป็นวัสดุ เรียกว่า วัสดุรีไซเคิล จะไม่นำวัสดุรีไซเคิลไปทิ้ง จะนำกลับมาใช้ประโยชน์ให้ได้ทั้งหมด โดยจะเก็บให้สะอาดและมิดชิด ก่อนบริจาค หรือจำหน่าย ทั้งนี้ พลาสติกทุกประเภทรวมทั้งโฟม โลหะทุกประเภท และผลิตภัณฑ์จากกระดาษทุกชนิดเป็นวัสดุรีไซเคิล

ส่วนขยะอันตรายจากแนวคิดกระแสหลัก แนวคิดแบบไร้ถังเห็นว่าจะต้องแยกให้เป็น 2 อย่าง ตามเทคโนโลยีที่จะต้องนำไปกำจัด ได้แก่ ขยะเป็นพิษ ได้แก่ สารเคมี ยาหมดอายุ หรือวัสดุที่ระบุว่าเป็นสารพิษ ซึ่งจะต้องนำไปกำจัดในสถานที่เฉพาะ และขยะติดเชื้อ ได้แก่ สิ่งปนเปื้อนหรือสัมผัสกับเชื้อโรคหรือจุลินทรีย์ที่เป็นอันตราย โดยให้เก็บไว้ในที่มิดชิดแยกกัน ต่างหาก ไม่ทิ้งรวมกัน และ “ไม่ต้องมีถังสีแดงตั้งในที่ชุมชน” เพื่อรวบรวม แต่ให้แต่ละบ้าน เก็บไว้ให้มิดชิดและปลอดภัยห่างจากมือเด็ก แล้วนำส่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การดำเนินการในลักษณะของการคัดแยกและจัดการก่อนส่งมอบตามแนวคิดชุมชนไร้ถังจะทำให้ปริมาณขยะที่จะต้องนำไปกำจัด ณ หลุมฝังกลบเหลือน้อย เพราะสิ่งที่ไม่ได้ สิ่งที่เป็นพิษ และติดเชื้อจะมีปริมาณที่น้อยมาก

ตัวอย่าง การทดลองดำเนินงานตามแนวคิดชุมชนไร้ถังในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2549 ที่เทศบาลเมืองเขาสามยอต จังหวัดลพบุรี ได้นำขยะทั่วไปจากแนวคิดกระแสหลักจำนวน 1 ถัง ได้น้ำหนัก 51 กิโลกรัม หักน้ำหนักถังออก 5 กิโลกรัม เหลือน้ำหนักขยะจำนวน 46 กิโลกรัม และเมื่อพิจารณาตามแนวคิดการจัดการขยะแบบชุมชนไร้ถัง พบว่า มีขยะติดเชื้อคือผ้าอ้อมผู้ใหญ่แบบใช้ครั้งเดียวทิ้งเท่านั้นที่เป็นขยะ ชั่งน้ำหนักขยะติดเชื้อได้ 2.6 กิโลกรัม และต่อมาได้นำขยะดังกล่าวไปขุดหลุมฝังกำจัดเอง จึงไม่เหลือขยะที่จะนำไปทิ้งที่หลุมฝังกลบแต่อย่างใด

การดำเนินการเพื่อมุ่งสู่ชุมชนไร้ถัง จะต้องสร้างและอาศัยความร่วมมือด้วยความสมัครใจ ในการดำเนินงานจากทุกภาคส่วนในการจัดการขยะของตนเอง แยกวัสดุออกจากขยะ นำวัสดุไปหาช่องทางใช้ประโยชน์ แล้วจัดการขยะให้มิดชิดปลอดภัยก่อนส่งมอบเพื่อไปกำจัดให้ตรงกับเทคโนโลยี เมื่อมีการดำเนินงานของครัวเรือนหรือสมาชิกในองค์กรมากขึ้น ก็จะทำให้ปริมาณขยะในถังลดลงตามส่วน เมื่อเริ่มมีปริมาณขยะในถังน้อยลงก็ค่อยลดจำนวนถังขยะในชุมชนลงจนสามารถถอนถังขยะออกจากชุมชนได้ทั้งหมด โดยประชาชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องมีมติเห็นชอบที่จะคืนถังเอง มีไขหน่วยงานที่รับผิดชอบหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปถอนถังคืนจากชุมชนโดยไม่ได้รับความเห็นชอบจากชุมชน ส่วนพื้นที่ใดที่ไม่มีถังขยะอยู่แล้ว ก็จะไม่มีการขอถังขยะไปวางในชุมชน ชุมชนก็จะสะอาด และเป็นชุมชนไร้ถังที่พึ่งตนเองได้

ค่านิยมชุมชนไร้ถัง

| 18

ไม่สร้างทางตัน แต่จะหาทางออก หมายความว่า การดำเนินงานจะไม่หยุดคิดเพียงว่ามีแต่ปัญหาดำเนินงานเป็นหลัก เมื่อทราบปัญหาแล้วจะต้องหาสาเหตุ และแนวทางที่จะแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้

ไม่เป็นนักโทษ แต่จะเป็นนักทำ หมายความว่า จะไม่กล่าวโทษว่าไม่มีใครทำให้เริ่มต้นทำที่ตัวเอง คนอื่นยังไม่ทำไม่เป็นไร เป้าหมายง่าย ๆ คือ ทำอย่างไรวันนี้จะไม่ให้มีของไปทิ้งลงถังเพื่อหวังนำไปทิ้งบ้านคนอื่น

ไม่สมมติ ไม่เชื่อว่า แต่จะใช้ข้อเท็จจริง หมายความว่า ไม่แก้ปัญหาด้วยการสมมติข้อมูล จะต้องใช้ข้อมูลจริงในการดำเนินงาน เช่น ต้องทราบว่างานที่จะจัดน่าจะมีการทิ้งสิ่งใดบ้าง จะได้มีมาตรการรองรับได้ถูกต้อง

ไม่นั่งรอคำตอบ แต่จะแสวงหาแล้วเอามาเล่า หมายความว่า หากใครมีปัญหา มีคำถามในการดำเนินงาน จะไม่รอคำตอบจากใคร จะต้องทดลองแสวงหาจนกว่าจะพบความสำเร็จ ในระหว่างที่แสวงหาให้นำมาเล่าให้เพื่อนร่วมงานฟังเพื่อแลกเปลี่ยน ยังไม่สำเร็จก็สามารถนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ ไม่ยึดติดกับวิธีการใดวิธีการหนึ่ง โดยเฉพาะวิธีการที่ได้ดำเนินการแล้วระยะหนึ่งแต่ไม่ประสบผลสำเร็จ

ดาวน์โหลดเพื่อศึกษารายละเอียด
เพิ่มเติมได้จาก

คู่มือ การบริหารจัดการขยะแบบ
พลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร้ถัง
ฉบับปรับปรุงใหม่

| 19

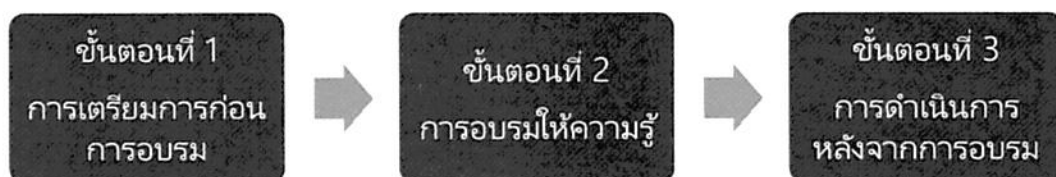

บทที่ 3

ขั้นตอนในการจัดกิจกรรมสำหรับวิทยากร โครงการพลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร่ถึง

การดำเนินการโครงการพลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร่ถึง เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของชุมชนหรือท้องถิ่นที่การหาทางลดปริมาณขยะ ลดภาระด้านงบประมาณในการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหาวิธีการจัดเก็บขยะที่ไม่ต้องมีถังตั้งในที่สาธารณะหรือตามแนวนถนนเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสะอาด และประการสำคัญ คือ การหาทางให้ประชาชนมีภูมิคุ้มกัน ลดการพึ่งพาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสามารถพึ่งตนเองในการจัดการขยะได้ เพื่อเตรียมความพร้อมในกรณีที่ไม่มีความพร้อมในอนาคต โดยการดำเนินงานสำหรับวิทยากรในการจัดกิจกรรม พลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร่ถึง มี 3 ขั้นตอนหลักได้แก่

| 20

โดยแต่ละขั้นตอนมีกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการก่อนการอบรม

ก่อนการอบรมวิทยากร มีความจำเป็นต้องขอให้ทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการได้เตรียมข้อมูลเบื้องต้นของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้สามารถเข้าใจบริบทของแต่ละพื้นที่ รวมถึงสามารถนำข้อมูลเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ เพื่อให้การอบรมเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบไปด้วย
 - 1.1 พื้นที่ : ขนาด และสภาพพื้นที่ทั่วไป
 - 1.2 จำนวนประชากร
 - 1.3 จำนวนครัวเรือน
2. การจัดการขยะในปัจจุบัน
 - 2.1 มีการจัดการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือ ไม่มีการจัดการขยะ
 - 2.2 กรณีมีการจัดการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขอให้ระบุข้อมูล
 - จำนวนถังขยะ
 - จำนวนรถขนขยะ
 - จำนวนพ่อขยะ/ที่ทิ้งขยะ/ เต้าเผาขยะ
 - จำนวนเจ้าหน้าที่จัดการขยะ
 - 2.3 ปริมาณขยะในปัจจุบัน (จำนวน...ตัน/วัน หรือ ...ตัน/ ปี)
 - 2.4 ปริมาณขยะที่กำจัดได้ (จำนวน...ตัน/วัน หรือ ...ตัน/ ปี)
 - 2.5 ปริมาณขยะตกค้าง (จำนวน...ตัน/วัน หรือ ...ตัน/ ปี)
 - 2.6 ปัญหาจากการจัดการขยะภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบัน
3. ข้อมูลค่าใช้จ่ายในการจัดการขยะในปัจจุบัน
 - 3.1 ค่ากำจัดขยะ (...บาท/ ตัน)
 - 3.2 ค่าจ้างพนักงาน (...บาท/ เดือน หรือ ...บาท/ ปี)
 - 3.3 ค่าซ่อมบำรุงต่างๆ (...บาท/ เดือน หรือ ...บาท/ ปี)
 - 3.4 ค่าน้ำมัน (...บาท/ เดือน หรือ ...บาท/ ปี)
4. ค่าธรรมเนียมการกำจัดขยะ (เก็บได้...บาท/ เดือน หรือ ...บาท/ ปี คิดเป็น
กี่เปอร์เซ็นต์ของครัวเรือนทั้งหมด)
5. ภาพถ่ายปัญหาขยะภายในพื้นที่ เช่น ภาพกองขยะ ถังขยะตามถนน ฯ

ขั้นตอนที่ 2 การอบรมให้ความรู้เรื่องการจัดการขยะ

ในขั้นตอนการให้ความรู้เรื่องจัดการขยะ แบ่งการอบรมออกเป็น 2 ระดับ คือระดับแกนนำ เพื่อเป็นผู้ดำเนินการขับเคลื่อนการจัดการขยะแบบชุมชนไร้ถัง และ ระดับประชาชน คือผู้ปฏิบัติในครัวเรือน

อบรมผู้บริหาร สมาชิกสภา ข้าราชการ ผู้นำชุมชน แกนนำอาสาสมัคร ฯ

กระบวนการสำคัญกระบวนการหนึ่งของโครงการพลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร้ถัง คือ การอบรมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งเป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับประชาชนในการบริหารจัดการขยะ รวมทั้งเห็นความสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้ยังเป็นกระบวนการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งผู้บริหาร สมาชิกสภา ข้าราชการทุกฝ่าย ทุกกอง รวมถึงแกนนำในชุมชน ทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน อสม. และอาสาสมัครต่างๆ ต้องเข้ามามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดชุมชนไร้ถัง

ในกระบวนการขั้นตอนนี้ มีความจำเป็นต้องทำให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ ความเข้าใจเนื้อหาและวิธีการจัดการขยะในทิศทางเดียวกัน โดยดำเนินกิจกรรมอบรม ดังต่อไปนี้

1. พิธีเปิด

กิจกรรม	พิธีเปิด
วัตถุประสงค์	เพื่อแสดงนโยบายของผู้บริหารและแสดงถึงการให้ความสำคัญกับโครงการ
เวลา	ไม่เกิน 30 นาที
สื่อที่ใช้	-
อุปกรณ์	

2. แนะนำโครงการ

กิจกรรม	แนะนำโครงการ
วัตถุประสงค์	เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ
เวลา	ไม่เกิน 15 นาที
สื่อที่ใช้	บรรยาย
อุปกรณ์	-

3. สภาพปัญหาการจัดการขยะในปัจจุบัน

กิจกรรม	สภาพปัญหาการจัดการขยะในปัจจุบัน • โครงสร้างขยะในอดีตและปัจจุบัน • การจัดการขยะในอดีต • การจัดการขยะในปัจจุบัน • ปัญหาขยะในปัจจุบัน
วัตถุประสงค์	เพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์และปัญหาการบริหารจัดการขยะในปัจจุบัน
เวลา	15 นาที
สื่อที่ใช้	บรรยาย, power point 1.ข้อมูลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้มาจากขั้นตอนที่ 1 2.ปัญหาขยะในประเทศในปัจจุบัน (power point)
อุปกรณ์	คอมพิวเตอร์ โปรเจ็คเตอร์

| 23

4. ขยะ 4 ยุค

กิจกรรม	ขยะ 4 ยุค
วัตถุประสงค์	เพื่อให้เข้าใจถึงวิวัฒนาการของขยะและการจัดการขยะ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นที่มาของปัญหาในปัจจุบัน
เวลา	30 นาที
สื่อที่ใช้	บรรยาย, power point ขยะ 4 ยุค (power point)
อุปกรณ์	คอมพิวเตอร์ โปรเจ็คเตอร์

5. ขยะที่แท้คืออะไร

กิจกรรม	• การจัดการมูลฝอย • ขยะคืออะไร - ขยะ 3 ประเภท – ขยะใช้ไม่ได้ – ขยะเป็นพิษ – ขยะติดเชื้อ • วัสดุคืออะไร
วัตถุประสงค์	เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจเรื่องขยะ ความแตกต่างของขยะกับวัสดุ เพื่อให้สามารถจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางได้ถูกต้อง
เวลา	30 นาที
สื่อที่ใช้	บรรยาย, power point ขยะคืออะไร (power point)
	คลิปหมายเลข 1 ขยะและการจัดการขยะแบบชุมชนไร้ถัง
อุปกรณ์	คอมพิวเตอร์ โปรเจคเตอร์

6. ชุมชนไร่ถึง และแนวทางการสร้างชุมชนไร่ถึง

กิจกรรม	• ชุมชนไร่ถึงคืออะไร • แนวทางการสร้างชุมชนไร่ถึง
วัตถุประสงค์	เพื่อให้ทราบแนวทางการบริหารจัดการขยะแบบชุมชนไร่ถึง และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง ไม่สร้างภาระให้ผู้อื่น
เวลา	30 นาที
สื่อที่ใช้	บรรยาย, power point แนวทางการสร้างชุมชนไร่ถึง (power point)
อุปกรณ์	คอมพิวเตอร์โปรเจคเตอร์

7. สาธิตการจัดการขยะ

กิจกรรม	• สาธิตการจัดการขยะ • ฝึกปฏิบัติการจัดการขยะแต่ละประเภท
วัตถุประสงค์	เพื่อสามารถจัดการขยะตั้งแต่ในครัวเรือน
เวลา	30 นาที
สื่อที่ใช้	• วิทยากรสาธิตการจัดการขยะ และผู้เข้ารับการอบรมฝึกปฏิบัติการจัดการขยะไปพร้อมๆ กัน • คลิปหมายเลข 2 การจัดการขยะแบบชุมชนไร้ถัง
อุปกรณ์	• คอมพิวเตอร์โปรเจ็คเตอร์ • ถังขยะที่มีขยะจากอพท./ชุมชนจริงๆ 1 ใบ สำหรับสาธิต ขอให้มีส่วนประกอบ ดังนี้ – กระดาษ ถุงพลาสติก (ถุงใส่อาหาร) กล่องนม หลอดไฟ ถ่านไฟฉาย กระป๋องยาฆ่าแมลง ขวด – ถุงดำใส่ขยะ/ วัสดุ ที่แยกแล้ว – ผ้าใบหรือป้ายไวโนลเก่า 1 ผืน สำหรับเหยยขยะลงเพื่อทำการสาธิตการจัดการขยะ – กระดาษ 3 ใบ – น้ำยาล้างจาน – ถุงมือยาง – ผ้าปิดปาก – เชือกฟาง 1 วา และไม้หนีบผ้า หรือห่วงตากผ้า

8. แนวทางการสร้างชุมชนไร่ถัง

กิจกรรม	ระดมสมองเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติงานชุมชนไร่ถัง • การค้นหาผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะในพื้นที่ • การจัดทำแผนการดำเนินงานเพื่อประกาศใช้ในท้องถิ่น และเพื่อการติดตามผลการดำเนินงาน ตามแบบฟอร์มแกนชาร์ต (gantt chart)
วัตถุประสงค์	เพื่อให้เกิดแผนปฏิบัติงานของ อปท. ในการบริหารจัดการขยะตามแนวทางพลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร่ถังและมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินงาน
เวลา	100 นาที
สื่อที่ใช้	• แผ่นผัง ภาคผนวก ก การค้นหาผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะในพื้นที่ • ตาราง ภาคผนวก ข แผนปฏิบัติการดำเนินกิจกรรม “ พลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร่ถัง” คลิปหมายเลข 3 การขยายผลชุมชนไร่ถัง
อุปกรณ์	• คอมพิวเตอร์ โปรเจ็คเตอร์ • ฟลิปชาร์ต

9. การประเมินผลสัมฤทธิ์

กิจกรรม	แนวทางการประเมินผลสัมฤทธิ์
วัตถุประสงค์	เพื่อให้ทราบแนวทางการประเมินผลสัมฤทธิ์ ว่าโครงการประสบความสำเร็จหรือไม่ ดูได้จาก ปริมาณขยะที่ลดลง ค่าใช้จ่ายที่ลดลง จากผู้จ่ายเป็นผู้รับ ผู้ทิ้งกับผู้เก็บจำนวนใกล้เคียงกันหรือไม่ จำนวนถังขยะในชุมชนลดลงหรือไม่ แนวทางการทิ้งขยะของประชาชนเปลี่ยนแปลงหรือไม่
เวลา	20 นาที
สื่อที่ใช้	ภาคผนวก ค รายงานข้อมูลองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โครงการพลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร้ถัง
	คลิปหมายเลข 4 การประเมินผลสัมฤทธิ์ชุมชนไร้ถัง
อุปกรณ์	- คอมพิวเตอร์โปรเจคเตอร์ - ฟลิปชาร์ต

อบรมประชาชนในพื้นที่ชุมชน หมู่บ้าน

เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องการเปลี่ยนแปลงแนวทางการดำเนินการจัดการขยะที่ได้ทำมาแต่ช้านาน สิ่งสำคัญที่สุดคือการสร้างความรู้ความเข้าใจกับประชาชนถึงเหตุความจำเป็น แนวทางการแก้ไข และผลลัพธ์ไปสู่สิ่งที่ดีกว่า แม้ในระยะแรกอาจทำให้รู้สึกยุ่งยากอยู่บ้าง ดังนั้น แกนนำที่ได้รับการอบรมมาแล้วจำเป็นที่จะต้องมีการสื่อสารทำความเข้าใจกับประชาชนลงถึงทุกครัวเรือน โดยการลงพื้นที่แต่ละชุมชน ซึ่งใช้เวลาในการสร้างความเข้าใจและสาธิตไม่เกิน 1 ชั่วโมง เพื่อไม่ให้รบกวนการประกอบอาชีพของประชาชน โดยดำเนินกิจกรรมอบรม ดังต่อไปนี้

1. ความรู้การจัดการขยะแบบชุมชนไร้ถัง และสาธิตการจัดการขยะ

กิจกรรม	• การจัดการมูลฝอย • ขยะคืออะไร ขยะ 3 ประเภท – ขยะใช้ไม่ได้ – ขยะเป็นพิษ – ขยะติดเชื้อ • วัสดุคืออะไร • สาธิตการจัดการขยะ ให้ความรู้ผ่านการทำหัด • ฝึกปฏิบัติการจัดการขยะแต่ละประเภท
วัตถุประสงค์	เพื่อสามารถจัดการขยะตั้งแต่ในครัวเรือน
เวลา	60 นาที
สื่อที่ใช้	• วิทยากรสาธิตการจัดการขยะ และผู้เข้ารับการอบรมฝึกปฏิบัติการจัดการขยะไปพร้อมๆ กัน • คลิปหมายเลข 2 การจัดการขยะแบบชุมชนไร้ถัง

อุปกรณ์	• คอมพิวเตอร์ โปรเจคเตอร์ • ถังขยะที่มีขยะจากอปท./ชุมชนจริงๆ 1 ใบ สำหรับสาธิต ขอให้มียองศาประกอบ ดังนี้ – กระดาษ ถุงพลาสติก (ถุงใส่อาหาร) กล่องนม หลอดไฟ ถ่านไฟฉาย กระป๋องยาฆ่าแมลง ขวด – ถุงดำใส่ขยะ/ วัสดุ ที่แยกแล้ว – ผ้าใบหรือป้ายไวนิลเก่า 1 ผืน สำหรับเหยยงลงเพื่อกำการสาธิตการจัดการขยะ – กระละมัง 3 ใบ – น้ำยาล้างจาน – ถังมียอยง – ผ้าปิดปาก – เชือกฟาง 1 วา และไม้หนีบผ้า หรือห่วงตากผ้า
---------	--

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการหลังจากการอบรม

3.1 หลังจากการอบรมในวันแรก วิทยาลัยฯ ขอความร่วมมือให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ทดลองการปฏิบัติการบริหารจัดการขยะภายในครัวเรือนโดยทันที เพื่อที่จะให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำประสบการณ์ที่ได้จากการลงมือปฏิบัติจริงมาแลกเปลี่ยน รวมถึงเสนอแนวทางการปฏิบัติได้

ท ท ท = ทำทันที

3.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสร้างกลุ่มไลน์เฉพาะกิจ โครงการพลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร้ถัง (ชื่อ อปท.) เพื่อให้สมาชิกได้แสดงผลงานที่ได้จัดการขยะในครัวเรือนทั้งของตนเองและระดับชุมชน เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมและรายงานความก้าวหน้าของแต่ละชุมชนหมู่บ้าน

3.3 แต่งตั้งคณะทำงานและแบ่งความรับผิดชอบให้กับเจ้าหน้าที่ทุกคนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยอาจจับคู่ดำเนินงานร่วมกับแกนนำชุมชน ซึ่งได้แก่ สมาชิกสภา กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อสม. ฯลฯ ลงพื้นที่สร้างความเข้าใจและสานต่อการจัดการขยะตามแนวทาง ชุมชนไร้ถังให้กับทุกครัวเรือน พร้อมติดตามความก้าวหน้าเป็นระยะ โดยอาจรายงานผล การดำเนินงานผ่านทางกลุ่มไลน์เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการแข่งขันกันระหว่างชุมชน

3.4 การติดตามผลการอบรม ขั้นตอนภายหลังจากอบรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง คือการติดตามประเมินผลและรายงานผล เพื่อให้ทราบว่าการดำเนินโครงการบรรลุเป้าหมาย ที่ตั้งไว้หรือไม่ และมีการดำเนินงานมีปัญหาอุปสรรคอย่างไรเพื่อให้สามารถนำไปวิเคราะห์ ปัญหาและแนวทางแก้ไขต่อไป โดยกิจกรรมที่ต้องดำเนินการในขั้นตอนนี้มี 3 กิจกรรม ได้แก่

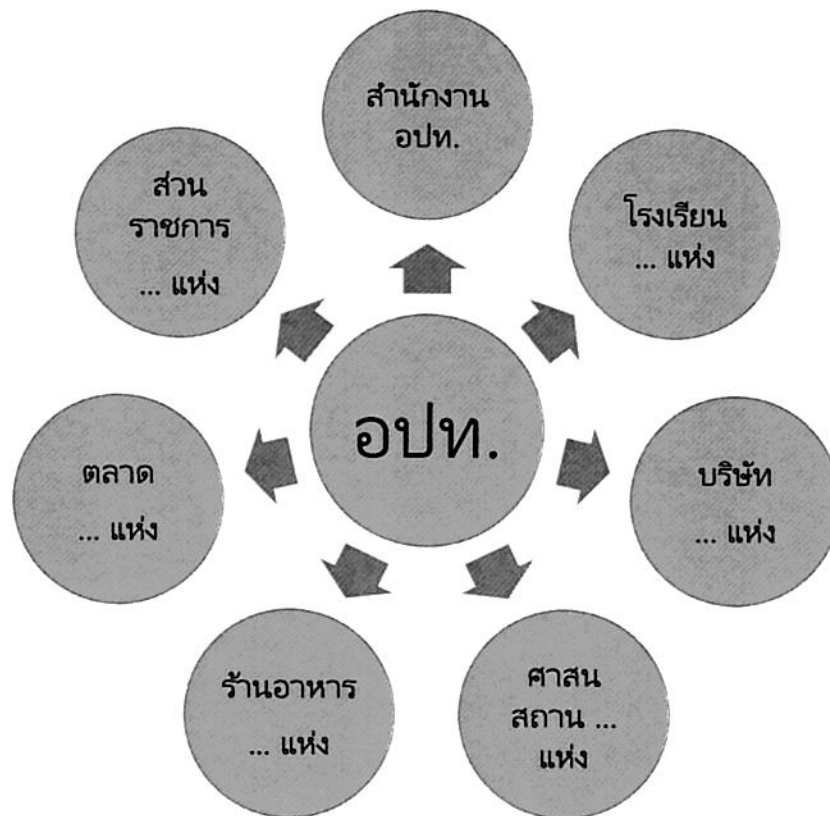
1. การลงเยี่ยมชุมชนเพื่อติดตามความก้าวหน้าและประเมินผลเชิงประจักษ์ โดยทีมงาน ที่รับผิดชอบแต่ละชุมชน และคณะผู้บริหาร เพื่อแสดงให้เห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ ความสำคัญและจริงจังกับเรื่องนี้ อาจจะกำหนด 1 เดือน หรือ 3 เดือน/ ครั้ง

2. การนำเสนอผลการดำเนิน เพื่อทบทวนความรู้และประเมินผลสัมฤทธิ์การบริหาร จัดการขยะของแต่ละชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาพรวม

3. การจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน เพื่อให้เห็นความก้าวหน้าของการดำเนินงาน และผลความสำเร็จของโครงการ อาจทำรายงานรายไตรมาส ครึ่งปี หรือประจำปี โดยมี รายละเอียดตามตัวอย่างภาคผนวก ค

ภาคผนวก ก

ตัวอย่าง การค้นหาผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะในพื้นที่

ภาคผนวก ข

แผนปฏิบัติการดำเนินกิจกรรม "พลเมืองยุคใหม่ ไร้ถัง"

ลำดับ ที่	กิจกรรม/ผลผลิต/ เป้าหมาย	ปีงบประมาณ 2565												ปีงบประมาณ 2566										ผู้รับผิดชอบ	สถานะ			
		เดือน... (สัปดาห์)				เดือน... (สัปดาห์)				เดือน... (สัปดาห์)				สยเขต	สยเบญจ	สยเบญจ	สยเบญจ	สยเบญจ	สยเบญจ	สยเบญจ	สยเบญจ	สยเบญจ	สยเบญจ					
		1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4															
1	อบรมอสม. 88 คน อสม.สามารถเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่ ครัวเรือนได้				/	/	/	/																		เทศบาล/ หมู่บ้าน	G	
2	อบรมร้านอาหาร 50 ร้าน ร้านอาหารสามารถจัดการขยะเองได้											/	/	/	/												เทศบาล/ รพ.สต.	R
3																												
4																												
5																												
6																												
7																												

R ยังไม่ทำ
G ทำแล้วแต่ยังไม่เสร็จ
B ทำเสร็จแล้ว
Y มีปัญหา ยังไม่เสร็จ

ภาคผนวก ค

รายงานข้อมูลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โครงการพลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร่ถ้ง

1. ข้อมูลทั่วไป

- 1.1 ชื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.....
- 1.2 พื้นที่..... ตารางกิโลเมตร
- 1.3 แบ่งเป็น..... หมู่บ้าน/ชุมชน
- 1.4 จำนวนประชากร..... คน
- 1.5 จำนวนหลังคาเรือน..... หลังคาเรือน

2. ข้อมูลการบริหารจัดการขยะก่อนเข้าร่วมโครงการพลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร่ถ้ง

2.1 การจัดการขยะ (เลือกตอบข้อใดข้อหนึ่ง)

☐ ไม่มีการจัดการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

วิธีการที่ประชาชนในพื้นที่จัดการขยะ

1.
2.
3.

☐ มีการจัดการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

วิธีการที่อปท.จัดการขยะ

1.
2.
3.

มีถังขยะ..... ใบ

มีรถขยะ..... คัน

มีพนักงานเก็บขยะ..... คน

ปริมาณขยะ..... ตัน/วัน

จัดการได้..... ตัน/วัน

ตกค้าง..... ตัน/วัน

3. สภาพปัญหาการจัดการขยะก่อนเข้าร่วมโครงการ

.....

.....

.....

.....

.....

4. กิจกรรมและกระบวนการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการในการบริหารจัดการขยะตามแนวทาง ชุมชนไร้ถัง (รายละเอียดของกิจกรรมที่ อปท.จัดขึ้น รวมถึงกระบวนการการดำเนินการในแต่ละกิจกรรมในการลงพื้นที่เพื่อขยายผลในชุมชน หน่วยงานอื่น ฯลฯ)

- 1.กิจกรรม
กระบวนการดำเนินงาน
2.
3.
4.
5.
6.

| 35

5. ผลการดำเนินงาน

ชุมชน	หลังคาเรือน		ถังขยะริมถนน (ใบ)		ปริมาณขยะ/วัน (กิโลกรัม)			ลดลง ร้อยละ
	ทั้งหมด	เข้าร่วม	เดิม	ปัจจุบัน	เดิม	ปัจจุบัน	ลดลง	
ชุมชน.....								
ชุมชน.....								
ชุมชน.....								
ชุมชน.....								
หน่วยงาน								
หน่วยงาน								

6. ค่าใช้จ่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการขยะ

	ค่าใช้จ่าย	ก่อนร่วม โครงการ(บาท/ ปีหรือเดือน)	หลังร่วม โครงการ(บาท/ ปีหรือเดือน)	ลดลง (บาท/ปีหรือ เดือน)
	ค่าจ้างเงินเดือนคนงานเก็บขยะ คน			
	ค่าจัดซื้อถังขยะจำนวน..... ใบ			
	ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงรถเก็บขยะ จำนวน คัน			
	ค่าซ่อมบำรุงรถจัดเก็บขยะ			
	ค่าปรับปรุงขยะประจำปี			
	อื่นๆ.....			
	อื่นๆ.....			
	อื่นๆ.....			
	อื่นๆ.....			
	ค่าใช้จ่ายในการจัดการขยะ รวม			

36

7. กลยุทธ์ที่ใช้ในการดำเนินงาน

(รายละเอียดของวิธีการดำเนินการที่ทำให้ชุมชนเข้าร่วมโครงการ หรือปัจจัยอื่นๆที่ทำให้โครงการประสบความสำเร็จ)

.....

.....

.....

.....

.....

8. ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน

.....

.....

.....

.....

9. ความสำเร็จ/ รางวัลที่ได้รับที่เกี่ยวข้องกับโครงการนี้

.....

.....

.....

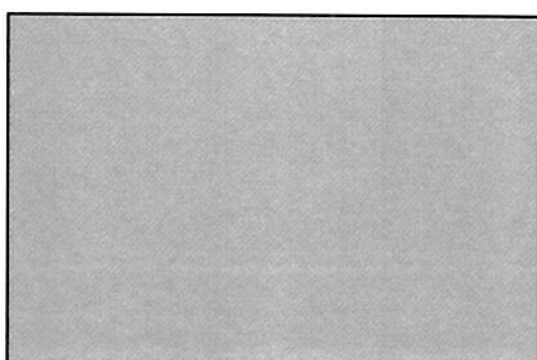
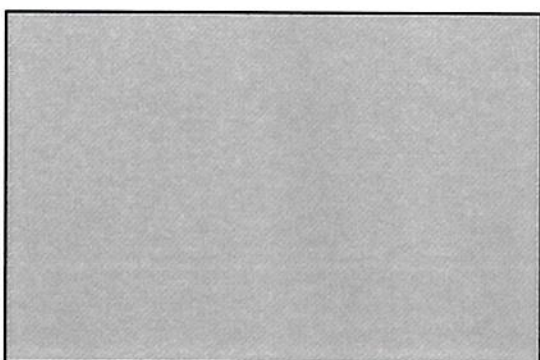
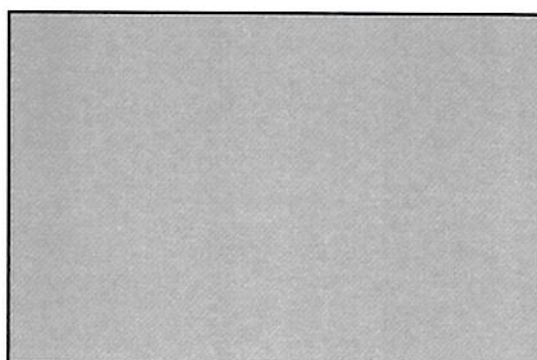
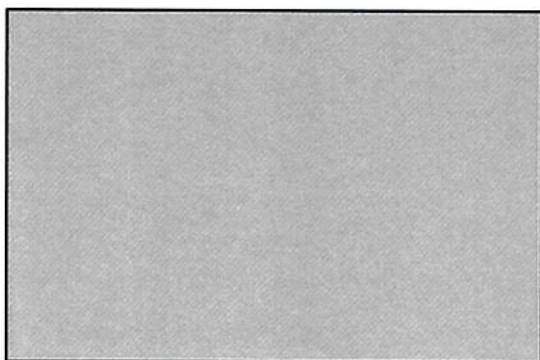
.....

10. ระยะเวลาดำเนินการ

10.1 เข้าร่วมโครงการเมื่อวันที่

10.2 สรุปรายชื่อเมื่อวันที่

12. ภาพถ่ายก่อนและหลังการดำเนินงาน

ภาคผนวก ง

ตัวอย่างกำหนดการอบรม โครงการพลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร่ถ้ง

กำหนดการอบรมหลักสูตร "พลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร่ถ้ง"

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัด.....

ระหว่างวันที่ ... - ... เดือน 2567

วันที่

- 08.30 น. ลงทะเบียน
- 09.00 น. พิธีเปิดโครงการฯ โดย
- 09.15 น. ชี้แจงภาพรวมหลักสูตรพลเมืองยุคใหม่
- 09.30 น. อบรม "การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการขยะ"
โดย
- 10.30 น. พักรับประทานอาหารว่าง
- 10.45 น. อบรม "แนวทางการสร้างชุมชนไร่ถ้ง"
- 12.30 น. รับประทานอาหารกลางวัน
- 13.30 น. ประชุมเชิงปฏิบัติการ "แนวทางการสร้างชุมชนไร่ถ้ง"
- 16.00 น. จบการอบรมในวันแรก

วันที่

- 09.00 น. อบรมเชิงปฏิบัติการในชุมชน 1 "การบริหารจัดการขยะในชุมชน" **
- 10.00 น. อบรมเชิงปฏิบัติการในชุมชน 2 "การบริหารจัดการขยะในชุมชน"
- 11.00 น. อบรมเชิงปฏิบัติการในชุมชน 3 "การบริหารจัดการขยะในชุมชน"

- 12.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน
- 13.00 น. อบรมเชิงปฏิบัติการในชุมชน 4 "การบริหารจัดการขยะในชุมชน"
- 14.00 น. อบรมเชิงปฏิบัติการในชุมชน 5 "การบริหารจัดการขยะในชุมชน"
- 15.00 น. อบรมเชิงปฏิบัติการในชุมชน 6 "การบริหารจัดการขยะในชุมชน"
- 16.00 น. จบการอบรม

*** ขึ้นอยู่กับจำนวนหมู่บ้านหรือชุมชนที่มี หากอยู่ใกล้กันอาจนัดจัดอบรมพร้อมกันได้

รวมรายการดาวน์โหลดเอกสาร

คู่มือ การบริหาร จัดการขยะแบบ พลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร้ถัง ฉบับปรับปรุงใหม่	
คลิปหมายเลข 1 ขยะและการ จัดการขยะแบบ ชุมชนไร้ถัง	
คลิปหมายเลข 2 การจัดการขยะ แบบชุมชนไร้ถัง	

คลิปหมายเลข 3 การขยายผล ชุมชนไร่ถ้ง	
คลิปหมายเลข 4 การประเมิน ผลสัมฤทธิ์ชุมชน ไร่ถ้ง	
รวมข้อมูล วิทยากรตัวคุณ - ภาคผนวก - power point	

สถาบันพระปกเกล้า

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 5 ฝั่งทิศใต้

เลขที่ 120 หมู่ 3 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

โทรศัพท์ 02-141-9566 โทรสาร 02-143-8175

www.kpi.ac.th